

ישיבה ט"ו

של ועדת תוקה, תוק ומשפט

יום ד', ט"ז תמוז חש"ט - 13.7.49

תל

הישיבה נפתחה ב-08.45.

השתתפו: נ. ניר, היו"ר
גב' ב. אידלסון
ע. אסף
ח. בן-אשר
מ. בן-עמי
י. בריהודה
א. גרג'ור
י. הררי
ז. ורהפטיג
ש. כ"ץ
גב' ע. מימון
מד. לוינשטיין
י. לם
י. קליבנוב
י. קוסוי
ח. רובין
א. חבורי

בזכות דעה מיעצת:

גב' ר. כהן

שר המשפטים פ. רוזנבליט
היועץ המשפטי י. שפירא
ד"ר א. יידין - משרד המשפטים
א. צידון - סגן-מוזכיר הכנסה
מתרגם לערבית.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
15.7.49

רל.

היו"ר נ. ניר :

אני פותח את הישיבה.

על סדר-היום: ב-9 צריך לבוא בן-גוריון.

אם יבוא - מובן מאליו שנפסיק את עבודתנו ונשמע את הרצאתו. לאחר דבריו נחליט אם להמשיך בויכוח או לעבור לעבודתנו.

הועבר אלינו ע"י הכנסת חוק הגנה

ובמחון. עלינו לדון מה לעשות בענין זה.

הועברה אלינו ע"י הכנסת השאלה שהעלה

מר הררי. הענין נוגע לתקנות שהוציא שר הפנים ב-29.6 בנוגע לרישום

התושבים. חבר הכנסת הררי אמר: "ברצוני להעמיד לסדר היום של הכנסת

בעיה בקשר עם פקודת מרשם התושבים. בין הפקודות האחרונות שמועצת המדינה

קבלה, הייתה פקודת מרשם התושבים, שלפיה כל תושב ותושב חייב להודיע לרשם

כ-ם"ז ענינים אשר כל בן 16 חייב להודיע מפעם לפעם. לפי חוק זה חייב

אדם אשר שינה את משלח ידו והמקצוע, או את-מקום עבודתו, להודיע לרשות

הרשמת. עד כמה שהספקתי להבהיר בין 120 חברי הכנסת, שכולם עברו את גיל 16

ה-16 הרי אף אחד לא טרח ולא הודיע על כך, וכל אחד צפוי לקנס של עד

100 ל"י ולמאסר של שלשה חדשים. לאחר שישנה פקודה כזאת שאין הצבור

עומד בה, הוציא שר הפנים בקובץ התקנות מ-29 ביוני תקנות לפי פקודה

זו, בין השאר נקבע בסעיף 4 שאדם, שנעדר ממעונו הקבוע ונמצא במקום

אחר למעלה מחדשים, חייב במסירת הודעה על כתובת מעונו הנוסף, ולצרכי

תקנה זו רואים את מעונו הנוסף כמקדם מגוריו הקבוע. ובתקנה כתוב שהשר

יחליט, והחלטת השר תהיה חובה, והחייב בהודעה לא יהיה זכאי בשום בית

דין או בית משפט נגד החלטה זו. / מה שאני מבקש הוא להעמיד על סדר

היום אם בשעה שחוק מסוים - שאני באופן פרטי אינני שבע רצון ממנו -

נותן לשר רשות להתקין תקנות, יכול השר בתקנות שלו לנשל את בית המשפט,

ולמנוע מכל אזהרה במדינה רשות לפנות לבית המשפט, ושום בית משפט או בית

דין לא יוכל לעזור לאדם כזה. אינני חושב שאפשר להתקין תקנה כזאת,

רל.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49
ה"ר נ. ניר

שהחוק לא ייפח את ^{כחול}השר להתקינה, ולהשאירה בספר החוקים שלנו. עלי לציין
שענין מקום מגוריו הקבוע של בן אדם חשוב עד מאד בקשר עם הבחירות
לשלטונות המקומיים, וישנה שאלה גדולה אם הכנסת רוצה שקביעת מקומו הקבוע
יופקע מבית דין, ואזרח לא יוכל לפנות בכלל לבית דין, בכדי לציין מה
מקומו הקבוע. לכן אני מבקש מהכנסת להעמיד על סדר היום את השאלה הזאת.
כשאני לעצמי הייתי מכחפק אילו שאלה זו הועברה עכשיו לוועדת החוקה
חוק ומשפט, אשר מטפל בענין זה וחביא את מסקנותיה בפני הכנסת.
דבר שלישי הועבר אלינו ע"י ועדת הכנסת.

יו"ר ועדת הכנסת כתב לי: "בועדת הכנסת הוחלט להעביר לוועדתך את
הבעיה שהתעוררה בועדת הכנסת על התחומים והסדורים של נסיעת נשיא
המדינה. ההצעה היא, כי אין נשיא המדינה עוזב את הארץ מבלי הסכמת
הממשלה, וכי הממשלה חייבת להודיע על כך לוועדה המחאימה (תחליטו איזו
ועדה) של הכנסת. כן הודגש, שיש למהר בדיון לאור נסיעתו הקרובה של
נשיא המדינה."

הועברו אלינו ע"י ועדת הכנסת גם פניות

של חושבים לוועדת הכנסת. לא אקריא את המכתבים, שלושתם נוגעים לענין
אחד: אין במדינה חוק אשר לפיו אפשר להעניש את מי שהיו "קאפו"
במחנות. יש מקרים שיהודים שהיו במחנות פוגשים יהודים שעברו במסמאפו,
מכים אותם ומביאים אותם למשטרה, והמשטרה אומרת שאי אפשר להענישם.
הדבר התמישי: יש פניה של יהודי בשם
צבי בן-ישע אל הכנסת, בה הוא מביע את דעתו שיש לחקן את חוק הגבלת
שכר דירה, ומנמק את הצעתו. הפניה הועברו אלינו.

נדמה לי כי ברור שהדחוף ביותר הוא ענין
נסיעת הנשיא. אני מציע לדון בו כסעיף

י. בריהודה:

ראשון.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49

רל.

נסיעת הנשיא לחו"ל

גב' ב. אידלסון:

לי אין כל מושג מה עושים נשיאים אחרים

במקרים כאלה. אולי תשכילו אותנו קצת,

ותאמרו לנו מה הוא הנוהג בארצות אחרות.

ד. בר-רב-האי:

היחה לי הזדמנות להביע את דעתי בענין

זה אחמול בוועדת הכנסת, דעה אשר נשענת

על הנוהג המקובל. מצבו של ראש המדינה הוא מיוחד במינו. אם אפשר לעשות

איזה שהן השוואות קונסטיטוציוניות, הרי אלה הן השוואות מלאכותיות עם

נשיאים של ארצות אחרות. פעולותיו של הנשיא אינן ניתנות לביקורת

ישרה של הכנסת והוא איננו אחראי בפני הכנסת. עבור הנשיא אחראית

הממשלה, וההנחה היא שהוא עושה הכל לפי עצת הממשלה. לכן השאלה בדבר

נסיעת הנשיא צריכה להיות מכוונת לממשלה ולא לכנסת. יש מקום לערער

בכל מקרה על יעילותה של נסיעת הנשיא למקום זה או אחר. התבררנו באופן

בלתי רשמי - קראנו בעתונות - כי הנשיא נוסע לחופשה ארוכה לשווייץ. אין

אנחנו יודעים אם הנסיעה היא פרטית לצרכי הבריאות או קשורה עם חפידים

מדיניים. האינסטנציה היחידה אשר רשאית לדעת לדון בכך היא ועדת החוץ.

אם חברי ועדת החוץ ימצאו לנכון, ישאלו את שר החוץ אם הוא חושב שנשיא

המדינה צריך לנסוע היום ודוקא לשווייץ, ואם זה לצרכי בריאות - מדוע

דוקא לשווייץ ולא למקום אחר. כי לנסיעת הנשיא יכולה להיות משמעות פוליטית.

המבחן היחידי הוא: מה ההשפעה הפוליטית של נסיעתו. ואז - המקום היחידי

לדון בכך היא ועדת החוץ.

היו"ר נ. ניר:

אני רוצה להפנות את תומת לב הועדה להצעה

שהועברו אלינו ע"י ועדת הכנסת: ועדת

ר.ל.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
15.7.49
נסיעת הנשיא לתו"ל
נ. ניר

הכנסת מציעה כי אין נשיא המדינה עוזב את הארץ לפני הסכמת הממשלה, והממשלה חייבת להודיע על כך לוועדה המתאימה. עלינו להחליט לאיזה ועדה הממשלה חייבת להודיע על נסיעת הנשיא. אין צורך לנמק את ההצעה אם אין לה התנגדות.

ז. ורהפטיג:
אני סבור שלא לוועדת החוץ יש להודיע על נסיעת הנשיא, כי אין זה ענין רק של מדיניות חוץ, זה גם ענין של מדיניות פנים. נשיא המדינה מייצג את המדינה גם כלפי תוך וגם כלפי פנים. אני סבור שועדת הכנסת היא הוועדה המתאימה.

י. בריהודה:
אינני חושב שצריך למסור את הענין הזה לוועדה אחרת מאשר ועדת החוץ. לוועדת הכנסת זה לא שייך. בעניני פנים היעדרו של הנשיא לא משנה כלום, כי יש ממלא מקום אשר מתמנה לפי חוק שמחקבל. איש מסוג זה, כאשר הוא נוסע אפילו לשם ריפוי, הרי לאן שהוא נוסע לשם ריפוי יכול במסיבות מסוימות להיות דבר פוליטי, אשר אנחנו יכולים להסכים או לא להסכים לו. אני מציע נוסח: "יהליט נשיא המדינה לצאת מתוך לגבולות המדינה, עליו לקבל את חתימת ההסכמה של הממשלה על כך. הממשלה תודיע על הנסיעה וסיבותיה לוועדת חוץ ובטחון, לפני שאתם שיוכנס החוק על מילוי ממלא מקום לזמן היעדרו של הנשיא מן הארץ". זה סעיף (א). אני מניח שבהזדמנות זאת צריך להחליט גם בנוגע לדבר אחר: שבחור ממלא מקומו ימונה יו"ר הכנסת. אפשר אולי להוסיף לזה כי אז תפקידיו כיו"ר הכנסת עוברים לסגנים, אינני יודע.

י. לם:

הפיסקא האומרת שנסיעת הנשיא תלויה

בהסכמת הממשלה, אם נכניס אותה כפי שמציעה

ועדת הכנסת או כפי שמציע החבר ברי"הודה, צורף את האו"ן. ברור שזהו

חוק קונסטיטוציוני. אני מבין שהכוונה יפה ונכונה. אני מציע נוסח

אשר יאמר שאם הנשיא יעמוד לעזוב את הארץ, תציע הממשלה לחתימת הנשיא

את הפרטים הקשורים עם הנסיעה.

אני לא מציע לקבל את הצעת ברי"הודה

לקבוע מי ממלא את מקומו של הנשיא באופן קבוע, אלא לכל מקרה ומקרה.

אני חושב שההודעה צריכה להמסר לא לוועד

הכנסת אלא לנשיאות הכנסת, כי הכנסת כולה צריכה לקבל הודעה על כך,

ההודעה עוברת דרך נשיאות הכנסת.

י. ברר:

נסיתי לנסח הצעת חוק:

"(א) הנשיא יצא לחו"ל בהסכמת הממשלה.

(ב) בשעת הידחו של הנשיא בחו"ל יו"ר הכנסת ימלא את מקומו. (ג) ראש

הממשלה ממונה על ביצוע חוק זה."

אני מציא את התערבות הכנסת בענין

זה. אנו יושבים כבר כמה חדשים יחד, וחברים יודעים בודאי שאני בדרך

כלל מקפיד מאוד על סמכויות הכנסת. אך אין זה אומר שעלינו להרחיב את

הסמכויות מחוץ לגדר הדרוש. עובדה היא שנסיעת הנשיא, אין זה ענין

של לגסלטיבה, זה ענין של הרשות המבצעת. הממשלה צריכה להיות אחראית

לנסיעה, היא צריכה לתת את עצתה או הסכמתה. אולי הממשלה תשאל את

פי הכנסת, ובודאי יש לכנסת אפשרות להוסיף, אך כשם שאין אנחנו יכולים

בדרך כלל לדרוש שהממשלה תשאל אותנו מה תעשה בגדר סמכויותיה, כך

גם כאן. אין זה בגדר סמכויותנו ואחריותנו.

עלינו להחליט מה יהיה במקרה שהנשיא

רל.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49
נסיעת הנשיא לחו"ל
י. בדר

יוצא לחו"ל. לדעתי, הנשיא בחו"ל אינו נשיא בפועל. כאשר הנשיא יוצא מן הארץ, יש לו תואר של נשיא, קיים הכבוד שצריך לחת לנשיא המדינה, אך אין הוא יכול לעשות כל דבר החלוי בתפקידו של הנשיא. כי ברגע שהנשיא יוצא מן הארץ ממנים את ממלא מקומו.

על התקדימים: אני רוצה להזכיר את התקדים

האירי. בחוקה האירלנדית כתוב שאסור לנשיא לצאת אז הארץ בלי הסכמת הממשלה. בודאי היו באירלנד סיבות מיוחדות ^{לדבר} ~~לדבר~~ זה, כי שם היתה תמיד אפשרות שהנשיא יסע פתאום לבלפסט או אפילו ללונדון. אני חושב כי במידה יודעה יש לנו גם כן סיבה מיוחדת לחקות את התקדים הזה.

י. הררי: אני חושב כי אין להתוכח הרבה, כי

כמעט כולם מסכימים לאותו הרעיון

הטמון בהצעת בריהודה. אין ספק כי נשיא המדינה אינו יכול להיות חופשי במסעותיו. לכל נסיעה של הנשיא יש משמעות, ויכול גם להיות שע"י נסיעה הנשיא יעמיד את הממשלה במצב לא נוח. יכול להיות מצב שהממשלה היא פרו-מערבית והנשיא פרו-מזרחי או להיפך. לא יתכן שנשיא יסע בלי הסכמת הממשלה.

לניסוח: נדמה לי שגם על כך תהיה

הסכמה שבדרך כלל לא הכנסת מתערבת בעניין זה ומתווה את דעתה כי אם צריך רק להביא את הדבר לידיעת הכנסת. אפשר להתוכח אם ההודעה צריכה להיות בפני הכנסת כולה או בפני אחת מועדותיה. אם הכוונה שההודעה תהיה פורמלית, כמובן ~~אחצא~~ מוטב שתהיה בפני מליאת הכנסת. אם הכוונה כי אפשר יהיה לפתוח גם בויכוח או לערער על ההודעה - כמובן שהדבר צריך להיעשות בועדה. לי נדמה שמבחינה קונסטיטוציונית דבר זה צריך להיות בפני מליאת הכנסת, ומליאת הכנסת תוכל לפעיל כל ועדה

אשר תמצא לנכון, ולעורר כל בעיה אשר תמצא לנכון.

אני חושב שאין זה הולם את הסדינה להוציא בכל פעם חוק לתאריך מסוים. החוק צריך לקבוע את הדברים לא רק למקרה של נסיעת הנשיא כי אם גם לכל מיני אפשרויות אחרות. לא מתאים גם שיהיה איזה חוק תמידי למקרה של נסיעות.

(ראש הממשלה ד. בן-גוריון נכנס לישיבה.)

היו"ר נ. ניר:

בהסכמת הועדה אני ממשיך את הדיון בשאלה זאת. אני מברך את ראש הממשלה

ומודה לו כי לפי בקשתנו בא להביע את דעתנו בענין אשר עמד על סדר היום שלנו: אם צריך או לא צריך לגשת להכנת הקונסטיטוציה.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון: אני קצת מחפלא על שנדרשתי לבוא

הנה, כי בענין זה אינני מביע דעה

של כל חוג, ובוראי לא של הממשלה. הממשלה עוד לא דנה אף פעם בשאלה זאת. כאשר הממשלה חיברה את התכנית אשר הביאה לכנסת ואשר אושרה ע"י הכנסת, נמנעה משאלה זאת. לכן, כל מה שאגיד כאן - על אחריותי הפרטית והאישית.

אינני יודע מה ערכם של הדברים האלה,

כי אינני מומחה להם. אך היות שזה כ-13 שנה חשבתי על כך שצריך להקים מדינה, ער כמה שאפשר בקרוב, והאמנתי שיש אפשרות שתקום מדינה כזאת, חשבתי במשך 13 השנים האלה על בעיות הקשורות עם הקמת המדינה, והמסקנה העיקרית שאליה הגעתי היא כי מדינת ישראל, אם תקום, לא תוכל לראות ממה שנעשה במדינות אחרות ולעשות כמוהן, כי אם תצטרך לדרון על כל דבר לגופו: הנחוץ הדבר הזה במדינת ישראל באותה התקופה או איננו נחוץ. העובדה שאח הדבר הזה עושים או אין עושים במקום אחר, אינה מחייבת אותנו. כי ידעתי שמדינת ישראל תקום בתנאים היסטוריים מיוחדים ויהיו לה תפקידים מיוחדים אשר אין כמעט לכל מדינה אחרת. משום כך גם באתי למסקנה שאיננו יכולים גם בענין החוקה והחוקים ~~אצא~~ לנהוג עפ"י השיגרה. עלינו לבחון מדוע מדינות כמו ימות עשו כך, ואם הנימוקים האלה קיימים אצלנו או שאינם קיימים, אם דבר זה טוב בשביל מדינת ישראל או לא טוב.

השאלה אם נחוצה חוקה או אינה נחוצה,

חלוייה קודם כל במה שמבינים במלה "חוקה". רוב הויכוחים בין האנשים באים מפני שלכל אחד יש הגדרה אחרת לדברים שהם דנים עליהם. אם מתכוונים במלה "חוקה" לחוקים הקובעים את המשטר במדינה - ברור כי יש הכרח בחוקה כזאת. כמו שדרוש חוק אשר יקבע מי נותן רשיון לאופניים, נחוץ גם חוק הקובע איך נבחרים נציגי העם, מה סמכותם, איך נבחרת הממשלה, איך מורכבת הממשלה, יש או אין נשיא, מה סמכויות הנשיא,

אם הממשלה אחראית או לא אחראית, כמה זמן מתקיים הפרלמנט וכיו"ב.
 חוקים כאלה, הקובעים את סדרי המדינה, ודאי שהם הכרחיים. אם זאת
 היא שאלת החוקה, נדמה לי כי אין כלל צורך לדון, ויש לנו עד עכשיו
 פחות או יותר חוקה, אולי לא מלאה: יש נשיא, יש כנסת, יש ממשלה
 פרלמנטארי, כלאמר, ממשלה האחראית ישר בפני הכנסת כיון שיש כנסת אחת
 ולא שתי כנסיות. לא קבענו עדין כמה זמן תשב הכנסת, קבענו שיש בתי-משפט,
 שיש בית-משפט עליון. רוב הדברים אשר נקראים "קונסטיטוציוניים" - אולי
 לא כולם - נקבעו כבר אצלנו. יתכן שיש להוסיף עליהם, כמה דברים בנוגע
 למשטר הצבאי, כמה דברים על עצם חוקת הכנסת, יען כי כפי שנוהגים
 עכשיו, זה מתאים היה אולי למועצת המדינה, אבל איננו הולם, לדעתי,
 את הכנסת. דברים כאלה, ליט מן דפאליג שהם הקובעים את סדרי המשטר
 והמדינה.

אך יש גם הוראה אחרת לחוקה, והיא
 שיש שורה של חוקים או חוק אחד, אשר להם יש מעמד משפטי אחר מאשר לשאר
 החוקים. בעוד שלגבי כל שאר החוקים, פרלמנט אחד מתיר ובא פרלמנט שני
 ואוסר, פרלמנט אחד קובע כך ופרלמנט שני מבטל או מכניס מודיפיקציה.
 יש מדינות אשר בהן ישנם חוקים מסויימים בנוגע לשורה של דברים, ולשורה
 דברים אלה יש חוקף יותר גדול מאשר לחוקים אחרים. במידה שאני מבין,
 זאת השאלה העומדת לדיון, לא חוקת יסוד אלא אם לחוק חוק אשר קוראים
 לו "חוקת יסוד", כי השם איננו אומר כלום. הדברים הכלולים בחוק הזה
 אינם אותם בכל הארצות. יש שהחוק הזה מכיל יותר עניינים, ויש שהוא
 מכיל פחות, ויש שהחוק מכיל סתם דקלרציות אשר איש אינו מקיים ואי-אפשר
 לחייב לקיים כיון שאין סנקציות. אלא שנוחנים לחוק הזה מעמד חגיגי,
 הצהרה חגיגית, ואז הוא הופך לדקומנט היסטורי.

השאלה היא לשם מה לתת לחוק מסוים

מעמד משפטי אחר. בהיסטוריה, עד כמה שאני יודע, יש שתי סיבות עיקריות לכך:

סיבה ראשונה: במדינה פדראלית יש

פרובלימה של חלוקת הסמכויות בין הפדרציה ובין חלקי הפדרציה. שאלה כזאת היתה למשל באמריקה. באמריקה יש "יוניון", איחוד של מדינות. 13 המדינות אשר בנו את ה"יוניון" הזה היו מאוד קנאיות לסמכויותיהן המיוחדות. הן לא רצו כלל לוותר על ריבונותן וסמכויותיהן, והסכימו להקים את ה"יוניון" רק מתוך צורך של התגוננות וטעמים אחרים. אך הן רצו של"יוניון" הזה תהיינה סמכויות מוגבלות, ועיקר הסמכויות תשארנה בידי המדינות. ~~א~~אבר כזה מוכרחים להגדיר ולהגיד בדיוק מה הן הסמכויות שבידי הברית הפדראלית ומה הסמכויות שיש למדינות הבודדות. אך לא מספיק להגיד זאת, מוכרחת להיות סנקציה, מוכרח להיות מוסד משפטי כדי שאם הברית הפדראלית תעבור על סמכויותיה, יוכל להגיד: זה פסול. זאת היא אחת הסיבות מדוע באמריקה יש לחוקה סמכות, אשר עד כמה שאני מכיר, אין לכל חוקה אחרת. לשם כך הוקם באת-משפט אשר יש לו סמכות שאין לכל בית-משפט אחר: הוא יכול לפסול כל חוק אשר הקונגרס יקבל ברוב גדול, אם הוא איננו מתאים לחוקה. ז"א, אם הפרלמנט, ששם קוראים לו קונגרס, לקח לו סמכות אשר החוקה לא נתנה לו. אינני רוצה להגיד אם זה טוב או לא, כשאגיע לענייננו, אמר משהו בעניין זה, ואומר מדוע זה רע.

בארצות אחרות היתה סיבה אחרת: היה משטר

עריץ, משטר של שלטון יחיד, משטר של מלך, (אז קראו לזה מלך, היום קוראים לזה דיקטטור או שם אחר שאינני רוצה להזכירו). היתה מהפכה ורצו להקים משטר עממי, ^{בלי}או עם מלך, וצריך היה לתת למהפכה הזאת ביטוי או בדקלרציה או בחוקה או בשניהם יחד: מן חוקה שהיא גם דקלרציה וגם חוקה. דבר זה בא כדי להבטיח כי לא ישובו למה שהיה, כדי לתת למהפכה סמכות יותר גדולה, אעפ"י שאין לזה ערך רב מעחינה זאת, כי דיקטטור מצפצף גם על החוקה במקרה שהוא שב לשלטון, אך חושבים ע"ש בכך הגיון. לכן נתנו לחוקים האלה, הקובעים

את תירות העם, עצמאותו, והדמוקרטיה שלו, חוקף אחר. שמים את החוק הזה בראש כי הוא קובע את הקמת המדינה לאחר מאות שנים של מלחמה על תירותה. כך זה היה בעיקר בצרפת. אמנם שם כמעט בכל שנה יצרו קונסטיטוציה חדשה, ב-1789, ב-1791, ב-1792, ב-1793, ב-1795, וכשבא נפוליאון, צפצף על כל הקונסטיטוציות יחד, ודוקא בעזרת מכשיר דמוקרטי יצר "אמפרור".

אלה הן שתי הסיבות העיקריות אשר גרמו

לכך שיעניקו לחוק מסוים סמכות משפטית מסוימת ויתנו לו ערך מיוחד בעיני העם. שני הגורמים האלה אינם אצלנו. אין שאלה של הגדרת הסמכויות בין העם ובין עיריית תל-אביב או מישהו אחר. היו גורמים אשר רצו להציג תנאים למדינה, אך המדינה לא קבלה את התנאים האלה, ואמרה לפם: עליכם להיכנע למדינה. לא כולם היו בדעה כזאת, אפילו בממשלה היתה דעה אחרת שאמרה: צריך איזה קונסטיטוציה, להגביל את הזכויות שיש למדינה ויש לגוף אחר. אך זה לא נתקבל. זאת מדינה אחידה, לא ברית בין גופים שונים, לא ברית בין מדינות שונות אשר מתאחדות. אין זאת מדינה אשר נלחמת מאות שנים בעריצות בתוך המדינה ורוצה לקבוע ע"י חוק מיוחד את תריותיה. אם הכוונה היא לחוקה שתהיה הצהרה חגיגית של פרינציפים ידועים בלי סנקציות - ויש הרבה חוקות בעולם שכתובים בהם אולי דברים טובים, אך אין בהם ממשות כי אין סנקציות, למשל בצרפת מדובר בחוקה על שויון, אחוה, אך אין סנקציות, ואם אדם איננו שווה עם השני, אז כלום, זאת רק סיסמה יפה - אם הכוונה לכך, יש לנו כבר דבר כזה, זאת הצהרת העצמאות. אז היה לנו צורך להודיע שאנחנו עצמאיים, כי עד הרגע ההוא היינו תחת שלטון זר. היה צורך להודיע לא רק כי אנחנו עצמאיים, הכרזנו גם על פרינציפים, על חזון הנביאים, על שויון ועל תירות. יחכן שאפשר לשכלל את הסגנון, אך אני מסופק אם נוציא דקומנט ששונה בהרבה מהדקומנט ההוא. ערכו של הדקומנט הזה, שהוא הקים את המדינה. עכשיו יכול לשבח סופר, לעשות זאת אולי בסגנון יותר מסולל, אולי יוסיף מליצות אחדות. אך אל נגע בזה -

זכותה של המגילה הזאת שהיא בטאה את המעבר משלטון זר לעצמאות. לא בכל יום עוברים משלטון זר לעצמאות, רק פעם אחת - בכל אופן אני מתפלל שרק פעם אחת.

אפשר להגיד שגם לנו דרושים שני סוגי

חוקים: חוקים שאפשר לשנותם וחוקים שאי אפשר לשנותם אלא ברוב יחסי, או מיוחדים, היות ואני נגד יחסנות, אני גם נגד חוקים יחסניים. אילו הייתי במיעוט - ואני יכול להיות במיעוט, כי המפלגה שלי היא בכל זאת מיעוט, רק יחד עם אחרים היא רוב - הייתי נגד זה, יען כי למה למיעוט לכבול את עצמו? אני מניח כי כל מיעוט מניח שיהיה רוב, אחרת אין כל טעם לקיומו. לשם מה הוא צריך שיכבול אותו? אם אנחנו נעשה עכשיו חוקים רעים, כאשר הוא יהיה רוב הוא לא יוכל לשנותם ויהיה נתון בידי המיעוט. למה לו? אינני יודע גם מה הסמכות שיש לנו לכבול את ידי אלה שיבחרו כעבור שנה, או חמש שנים. אמנם אני חושב שיש זכות לדור הזה, כי הוא בנה את המדינה, ובעצם עובדת בנוחו את המדינה הוא מעצב אותה. אך זאת זכות הטבועה בעצם הדברים. אילו היו אנשי דורנו דורשים לעצמם זכויות מיוחדות, הייתי מתנגד לזה. אתן דוגמא משטח אחר: יש ישוב בארץ אשר לצערי אינני חבר בו, אך יש לי איזה יחס לישוב הזה - הייתי שותף להקמתו. הישוב הזה הוא עין-חרוד. אין זה סתם ישוב, אלא בישוב הזה יש איזה אידאה. ישנו שם איש שהיה מראשוני הבונים והיה גם היוזם של הישוב הזה. האדם הזה נקרא שלמה לביא. הוא עובד 45 שנה, השקיע כל חייו בישוב הזה, שני בניו נהרגו. אני בטוח שהוא יתקומם אם נעניק לו זכויות יחירות על חלוץ שבא אחמול, החישוב במקום הזה ונעשה שווה-זכויות. לגבי ההיסטוריה אולי יש לו זכויות - הוא יצר את המקום, אבל אלה הן זכויות מוסריות. כשהוא מצביע בעין-חרוד הוא מרים רק יד אחת, וחלוץ אשר בא לארץ ונעשה חבר באותו ישוב - כמדומני שדרושים 12 חודש, אינני יודע, - גם כן מרים יד אחת. אני חושב שטוב הדבר, כי כאשר וייצמן מטיל פתקא,

הפתקא שלו שווה בדיוק כמו פתקא של מנקה-ארוכות. יש בדבר הזה ערך מוסרי עצום. יש אנשים שיש להם זכויות, אבל אלה הן זכויות מוסריות, לא זכויות משפטיות. יחכן שיש לדור הזה זכויות מוסריות, אך אין לו חכמה יותר מאשר אלה שיבואו אחריו. האם אנו בטוחים שאלה אשר יבואו אחרינו, לא יהיה להם אותו שכל, אותה נאמנות שלנו, שהם לא יבינו את צרכי העם כמונו? מדוע נכבול אותם? אני חושב שהדבר הזה מופרך, באופן מוסרי והגיוני. אין לדבר הזה גם אותם נימוקים שהיו באמריקה, גם באמריקה נצלו זאת לרעה - אני עוד אגע בזה.

אם תשוו חוקות, תראו שהיקף העניינים

בהן שונה. יש מדינות אשר מכניסות לחוקה חוג אחד של עניינים, ויש מדינות שמכניסות לחוקה חוג אחר של עניינים. חוק העתונות למשל, יש מדינות שהוא נמצא בתוך החוקה, ויש מדינות שאיננו נמצא בחוקה, וכן גם חוק האסיפות. אצלנו לא צריך להכריז כי מותר לעשות אסיפות, יען כי במדינתנו מותר לעשות הכל שהחוק איננו אוסר. במדינה זאת מותר לעשות כל דבר אלא אם אוסרים על זה, ואם אוסרים - אוסרים. אין במדינתנו צורך להכריז שהעתונות חופשית. בצרפת, לאחר שהפילו את לואי ה-16, התאספו והכריזו כי העתונות חופשית, כי לפני כן הייתה אסורה. לי קרה דבר כזה בחיי: אחד מחברי, לא אקרא בשמו, מהחלוצים הראשונים שבאו לארץ, היה ממשפחה אדוקה מאוד. הציקו לו מאוד, לא נתנו לו ללכת אלא אסיפות של נוער ציוני; כאשר ידעו שיש אסיפה, סגרו את ארון הבגדים, כדי שלא יהיה לו מס ללבוש ולא יוכל ללכת. הוא ברח מביתו לעלות ארצה, וכאשר נכנס לחדרי בוארשה, הוא אָעָץ זרק את הכובע וצעק: "דודן נקניק חזירן" היה מוכרח לפרוק את העול, היה לו צורך בדבר הזה. כך היה בצרפת: כאשר פרוק את העול, הודיעו כי העתונות חופשית, כי מותר להתאסף. אצלנו לא צריך להכריז כי מותר להתאסף - מתאספים, אי-אפשר לאסור אסיפות. אם יהיה חוק על אסיפות - יהיה ככל חוק רגיל. וידידי ברי-יהודה, אם אפשר יהיה לשנות את החוק שהכנסנו אתמול (חוק הגנה ובטחון) רק ב-2/3, הרי כשברי-יהודה

יהיה רוב, והוא בודאי רוצה זאת - אינני יודע אם פאקא מקווה - (בר-יהודה: גם מקוה), לא יוכל לשנות את הדבר ברוב של 51, אלא אם יהיו לו שני-שליש או שלושה רבעים. למה לו לכבול את עצמו? אם אח"כ העם ירצה בחוק יותר טוב - ישנה!

אני אקח דבר שלכל הדעות נקרא "קונסטיטוציוני"

אם כי אני מפתח להגיד זאת, כי אני אושב כאן בין יוריסטים: לא הבינותי מה ההבדל בין חוק אחד לשני, לדעתי אין כל הבדל, וגם קשה לדעת איזה חוק חשוב יותר, אם חוק על שמונה שעות עבודה שאינו נכנס לחוקה, או חוק האומר שאסור למלך להתחתן אם ראש הממשלה אינו מסכים, שהוא חוק קונסטיטוציוני. לדעתי החוק על שמונה שעות עבודה יותר חשוב, אם כי הוא לא נכנס לקונסטיטוציה. נקח דבר יותר חשוב: מה סמכויות הנשיא, אם הוא רק חותם על החוק או שיש לו גם זכות ויטו. עד כמה שאני יודע אין לנשיא זכות ויטו, אך אינני יודע מדוע אי-אפשר לשנות זאת כעבור ארבע שנים? עכשיו דנים על חוק לזמן שהנשיא נוסע, זהו חוק קונסטיטוציוני, אם לקבל את ההגדרה של חוק קונסטיטוציוני. מדוע אי-אפשר היה לפני ארבעה שבועות להחליט כך, ועכשיו - אחרת? מדוע צריך לשם כך רוב מיוחד? אין יסוד לכבילת נבחרים אחרים, אין גם הצדקה לכך. אין גם חוקים כאלה אשר יש להם איזה טבע מיוחד, איזה חשיבות מיוחדת, שצריך לתת להם תוקף מיוחד. לדעתי החלטת הכנסת אשר אישרה את הפרוגרמה של ד. יוסף - גם אם זה לא היה אפילו בצורת חוק - הייתה חשובה הרבה יותר מאשר כמה חוקים שהם חוקים קונסטיטוציוניים, מפני שזאת דרך לקליטת עולים, ואין בעצם דבר יותר גדול מזה. לדעתי, זה יותר חשוב גם מדרכי הרכבת הממשלה ומהממשלה עצמה. קשה לקבוע איזה חוק חשוב - אשר אותו מושיבים בקומה שניה - ואזה חוק פחות חשוב, מדוע יקח על עצמו הרוב של עכשיו - יען כי הרוב מחליט - חוקף כזה, שהרוב הבא כוחו יהיה יותר קטן מהרוב של עכשיו? אינני מבין.

וביחוד אין הגיון כי נעשה מה שעשו

באמריקה: מסרו לבית-משפט את הסמכות לפסול חוקים אם הם מתנגדים לחוקה. יען כי אם לא זאת, אין כמעט כל טעם ליצור חוקה מיוחדת בשביל חוקים מיוחדים. זהו צעד ראקציוני, נסיון פשוט לעכב את התפתחות והתקדמות החוקה במדינה. כך היה באמריקה: כאשר באמריקה רצו לעשות חוק להגנה על ילדים, האומר שאסור להעסיק ילדים בגיל צעיר מאוד, או יותר מדי שעות, פסק בית-המשפט העליון שזה מתנגד לקונסטיטוציה. בית-המשפט העליון באמריקה פסל את מס ההכנסה מפני שזה קונפיסקציה של רכוש, וקונפיסקציה של רכוש אסורה עפ"י החוקה. החוקה נהפכה למוסד משמר ריאקציוני שעומד בגד רצון העם. אמריקה היא מדינה גדולה ועשירה, בעלת יכולת גדולה, לא איכפת לה איזה אבסורדים יהיו בחוכה, בכל זאת הארץ מחקימת. אך בארץ כמו שלנו, תארו לעצמכם שהעם רוצה משהו, ובאים שבעה אנשים המכותרים בתואר של שופטים - וכל הכבוד לשופטים, לא כלל כך לאיש אלא לעובדה שהוא מייצג את החוק, ביחוד לבית-המשפט העליון - ויפסלו חוק אשר העם רוצה בו! אצלנו תהיה מהפכה, כי יאמרו: אנחנו נעשה מה שאנחנו רוצים. אני חושב שמחן סמכות כזאת לשופטים הוא דבר ריאקציוני. אצלנו לא יהיה לדבר כזה קיום, הציבור לא ישלים עם זה. הכנסת, או אם יהיה לנו מחר פרלמנט אחר, יקבל חוק אשר נשען על רצון הרוב, ובית המשפט יפסול אותו מפני שלדעתו איננו מתאים לאיזה פסוק בחוקה?! רק העם קובע את החוקה. חוקה זה מה שהעם רוצה לאחר דיון ובירור חופשי ולאחר הצבעה. אך אין למסור זאת לידי שופטים כפי שעשו באמריקה. באמריקה העניין הזה עובד, ויש בקונסטיטוציה באמריקה הרבה דברים משונים. לדעתי הדבר הזה יכול ליהפך לסכנה בינלאומית גדולה, כפי שזה היה בשתי המלחמות, שרק הודו ~~האפגאני~~ לחכמתו הרבה של רוזוולט הביאו לידי שינוי הדבר הזה. שם יש כוח מחוקק לחוד, כוח מבצע לחוד,

וכל אחד עושה מה שהוא רוצה. אנחנו בחרנו בממשלה פרלמנטארית, העם קובע את החוקים ונציגי העם מבצעים אותם. איני מניח כי אפשר למסור לבית-המשפט שיקבע אם חוקים של הכנסת כשרים או אינם כשרים. גם עכשיו יכולים לקרות מקרים - בכנסת אמנם עוד לא קרה כדבר הזה, אבל אומרים שקרה במקומות אחרים - שאנשים יאמרו: תקבלו חוקים, אני אצפצף, אני עושה מה שאני רוצה. מודיעים גם שבעלי-הבתים אומרים: אנחנו לא משלמים מסים, אתם תחליטו, אנחנו לא נשלם. בשום מקום מסודר לא יתכן דבר כזה. אך אם עוד יחליטו שמיעוט יוכל לעכב קבלת חוקים - העם אצלנו לא ישא זאת. בפיצול שיש אצלנו, בהיסטוריה ובצורך הגדול שיש להתחנך לחוק, להתחנך להכרעה דמוקרטית בתוך העם, אי-אפשר שמיעוט יוכל לעכב מתן חוק יען כי דרוש רוב מוחלט לגבי חוקים מיוחדים. אני חושב את הדבר הזה, אצלנו, למסוכן. מוטב שיעשו חוק רע, מאשר מיעוט ישתלט. יען כי לא יסבלו זאת! לא כל כך מהר מקבלים שלטון-רוב אצלנו; שלטון מיעוט - לא יקבלו. גם אין לכך כל הצדקה מוסרית, הגיונית.

אומרים שכרגע יש עליה גדולה, ומי יודע מי הם האנשים אשר באים, פראי-אדם, ממרוקו, מתימן, (מ. בן-עמי: מרומניה), לצערי הגדול לא יכולים לבוא מרומניה, אני מקווה שיבואו מפרס ומעוד ארצות כאלה, והם - "מי יודע מי הם" אם יש פחד מיהודים - אל תתנו להם לבוא. אינני מסוגל להיות חלק המיליוני שותף לפחד הזה. אם יש לי פחד - יש לי פחד מפני לא-יהודים. מפני הפחד הזה הייתי במשך 13 שנה בעד הקמת מדינה לעצמנו. אני בוחר להיות תחת שלטון של יהודים רעים אשר תחת שלטון טוב של גויים מתורבתים בדמוקרטיה עממית או דמוקרטיה אחרת. אני כופר בדבר הזה שהעולים שונים. אומרים לי שיש ביניהם גנבים. אני יהודי-פולני. אני מסופק אם יש באיזה קיבוץ יהודי שהוא יותר גנבים מאשר בין יהודי פולניה. אומרים שאנחנו, יוצאי אירופה המזרחית, חלוצים. אני כופר בזה תכלית כפירה, מפני שאני יושב בתוך עמי, ואכרתי המון ציונים טובים, שקנו שקלים, לפעמים גם נסעו לקונגרס,

אבל לסוּע לא"י - זה לא. אני יודע ציונים טובים אשר לא נחנו לבניהם לצאת מהארץ. התחילו לסוּע כאשר נעשה רע, כאשר התחילו פוגרומים. אני חושב זאת לאבסורד כשאומרים שאלה באו בעל-כורחם - כולנו באנו בעל-כורחנו. אנשי ביל"ו באו בגלל פוגרומים, אנשי העליה השניה באו גם כן כאשר היו פוגרומים, או כאשר חשבו שיהיו פוגרומים, או גם רבולוציות. אני ברחתי מפני ר/בולוציה. הייתי בעד רבולוציה, ולאחר שבאה, הרגשתי שהיא לא נוחתת לי מה שאני רוצה, שאני צריך לעשות לי את הרבולוציה שלי. כך באו גם יהודי גרמניה: מפני ההכרח. אינני יודע מה הגנאי שיש ליהודי מרוקו, בנבים יש ברוך השם, אצל כולם. אני יודע את יהודי תורכיה. מבחינה זאת הייתי יכול לפטול את יהודי תורכיה: לא יצאו מהם לא ברנר, לא ביאליק, גם לא נחנו חלוצים. אך אני פוגש חלוצים תורכים מצוינים. אני שולל בהחלט את הפחד הזה, אין לו כל יסוד, אין לו גם כל הצדקה מוסרית. אין לנו כל הצדקה להחנשא ע"י כך שנקבל חוקים אשר לא נתן לבאים אחרינו לשנותם. כי אם נוחנים חוקי מיוחד - זאת הכוונה: החנשאות, אשר לא מגיעה לנו. אינני חושב גם שצריכים להתיאש: אלה שיושבים כאן יהיו גם בעוד חמש שנים בכנסת. בכל אופן, החנועה שאני שייך לה, מאמינה כי אם בעוד ארבע שנים תהיינה בחירות היא תהיה בכנסת, ולא יהיה לה פחות שכל מאשר יש לה עכשיו. ברי-יהודה חושב בשנה האחרונה שאין לנו שכל. (י. ברי-יהודה: שכל מעשי רב). אך אינני יודע מדוע אחרים צריכים לחשוב כי הם יותר גרועים ופחות חזקים. צריך שתהיה אמונה בעצמנו. יש לי אמונה ביהודים אשר באים, יש לי אמונה בנו, ואינני יודע למה יש צורך בחוקים שאי-אפשר יהיה לשנותם אלא ברוב של שני-שליש או 3/4. אנחנו מקבלים עכשיו חוקים ברוב, נקבל חוקים בעוד אקבע שנים גם כן ברוב. בעוד ארבע שנים אולי נהיה קצת יותר חכמים. גם אם יש בינונו אנשים אשר אינם יודעים ללמוד, הם ידעו את המציאות שתהיה בעוד ארבע שנים - אנחנו לא יודעים איזה

מציאות והיה, אך הם ידעו - הם יחיו את המציאות הזאת והם יראו מה מחייבים הצרכים של המדינה אז. מה הכבילה הזאת? מפני שדבר כזה קיים בארץ אחרת? קודם כל, זה איננו קיים בכל הארצות. אינני יודע אם היה קיים חוק כזה ברומא. לא הכל יש ללמוד מרומא, אבל אפשר ללמוד קצת חכמה מדינית מתוך ביקורת ולא מתוך חיקוי. זהו עם שהיה מחונן בקצת הבנה משפטית ובקצת הבנה צבאית. אינני יודע אם ברומא היה קיים חוק כזה. אינני מכיר חוק כזה באחונה, ואינני מכיר חוק כזה בישראל, אשר יהיה צורך ברוב של שני-שליש כדי לשנותו. היו דברים בחוק של ישראל אשר בכלל אי-אפשר היה לשנותם מפני שהקב"ה נחן פקודה, אך זה דבר אחר. יש עוד עם אחד - אני יודע שיש אנשים שיטרפו אותי אם אזכיר את העם הזה - זהו העם האנגלי. האנגלים אמנם היו אנטישמים - הגזע האנגלו-סכסי הוא כמו גזע אחר בעללם - אך אני מעריך את החכמה הפוליטית של העם הזה בארצו. אין לאנגלים חוקה, וההתקדמות לא נפסקה ע"י כך. להפך, באנגליה יכולים לקבל חוק ברוב פשוט, המלך אמנם צריך לחתום עליו, אך הוא מוכרח לחתום עליו. באנגליה עשו מהפכה גדולה כאשר החליטו כי לאשה יש זכות בחירה, אבל החליטו על כך ברוב פשוט. ושם, אותו החוק אשר קובע אם המלך יכול להתחתן עם בתורה שהוא אוהב או לא יכול, קובע גם בכמה מוכרחים סיגירות.

קונסטיטוציה אינו דבר מקובל במל העולם,

אך גם אם הייתה מקובלת בכל העולם, הייתי בוחר מה שדרוש לנו. לדעתי אין הדבר הזה דרוש לנו, אינו הולם אותנו, לא מוסרי ולא בחכמה. אם אתם חושבים אחרת - מותר לכם לחשוב אחרת. הבעתי רק דעה של יחיד. בענין זה יש לי רק זכות אחת, מפקפקת אולי: אינני כפוף לכל דבר שמקובל בעולם. בדבר אשר נוגע לחיינו, יש לי טבע לחשוב מחדש.

כאשר חשבתי על זה לא מתוך שגרה של מה שמקובל, לא יכולתי למצוא כל נימוק אשר מחייב כי נעשה מה שעשו באמריקה. אני בעד זה שיהיו חוקים

בכנסת, חוקים על בחירות, על נשיא, על ממשלה, אבל אל נעסוק בדקלרציות. עשינו דקלרציה פעם אחת, הפעם הזאת מוצדקת ויש לזה ערך חינוכי. בדרך כלל הפרלמנט עוסק בעשיית חוקים לצרכי הזמן והשעה. חוק הוא פרי זמנו, אין כל נצח בחוק.

אני רואה מה יש בפני הכנסת במשך

שלוש-ארבע שנים אלה. כשאני אומר "כנסת", אני מתכוון למדינה, וכשאני אומר "הממשלה" אני מתכוון גם כן למדינה. לדעתי יש לנו עבודה כבירה. ירשנו חוקים רבים, יש ביניהם חוקים לא כל כך רעים, אם כי הם אנגלו-סכסכים. אך יש ביניהם גם הרבה חוקים רעים, שאינם הולמים אותנו. לא רק שתוקים אלה נעשו מתוך רשע, אלא אינם הולמים מדינה עצמאית. אלא חוקים אשר נעשו בשביל ארץ קולוניאלית. חוק הציביליס, לדעתי הוא אבסורד. שתי שנים מחיי הקדשתי ללימוד המג'לה, ונהניתי מאוד כי מצאתי בה דמיון לתלמוד שלנו. אך זה אבסורד שנחיה במשטר של ימי-הביניים. אני חושב כי גם החוק הפלילי, אם כי חוקן ע"י האנגלים, אינו הולם הרבה השגות מוסריות שיש לנו. הוא הדין לגבי חוק הפרוצדורה, המסחר ועוד. הכנסת הזאת תהיה עמוסה עבודה. אם נכנס להתוכח על דקלרציות, זה יעסיק את רוב אנשי הכנסת ואת העתונות בודאי, ואת "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" - אין ספק. הדברים אולי חשובים, אבל יתחיל ריב וויכוח, אשר יסאח את הדעת מהעבודה אשר יש לעשות בכדי להתקין שירותים מתוקנים, לפקח ולבקר את הממשלה - ואני מתפלל לביקורת על הממשלה, ביקורת שלא מתוך השמצה אלא מתוך עיון במעשים שהיא עושה או שלא עושה, במשעושה נכון ובמה שעושה ולא צריך לעשות - ביקורת כזאת חיובית בשביל המדינה. אינני רואה שיש לנו פמן לעסוק בדקלרציות, זה ענין אולי לאנשי רוח. אנחנו צריכים עכשיו הלכה. המדינה הזאת עכשיו, פירושה הלכה ולא אגדה שאינה מחייבת. אם נתחיל להתוכח ויכוחים פילוסופיים גדולים, נחבל בצרכים החיוניים של המדינה. סידור העליה, התישבות, העלאת רמת

החיים, אלה לדעתי הדברים המוטלים על הכנסת ועל המדינה. ענין החוקה יטה אותנו למסלול אחר לגמרי. אנחנו אוהבים מאוד ויכוחים תיאורטיים: אחד יראה כי הוא נאמן לכבוד ישראל, אחר - שהוא נאמן לסמפכה הסוציאליסטית, ושלישי - כי הוא נאמן לדמוקרטיה העממית, ואחד נאמן לחלוציות - זה ויכוח-סרק אשר יקח את זמננו בכנסת ובעתונות, אלשוא, ויסיח אותנו מעצם המעשה. ואעפ"י כן, אם הרוב חושב אחרת - יעשה הרוב כדעתו.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49

רל.

היו"ר נ. ניר:

אני מודה לראש הממשלה על הבעת דעתו.

השאלה היא אם החברים רוצים להכנס

עכשיו לויכוח אשר התחלנו בו בשאלה זו, או לעבור לעניינים השוטפים.

י. תרני:

הייתי רוצה לדעת מה דעתו הפרטית

של ראש הממשלה בשאלה אחת: בה בשעה שבכל

עניני הכנסת הממשלה מביעה את דעתה וקובעת, אני רוצה לדעת אם יש

~~החלטות~~ הסכמה כי ביחס לחוקה, כיון שהחוקה אינה נקבעת עבור

ממשלה זאת כי אם המגמה היא שזאת חוקה לדורות או לעשרות שנים -

הממשלה לא תתערב ולא תביע את דעתה בתור גוף אין כאן שאלה של

קואליציה ואופוזיציה, יכול להיות שילוב מלא לא רק של מעות כי אם

גם של חברים מסיעות שונות, וכל אחד רצאי להביע את דעתו בלי כל

קשר עם הקואליציה של ארבע שנים.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון: היום והשאלה היא איך תתנהג הממשלה -

אינני מוסמך לענות עליה.

היו"ר נ. ניר:

ה צ ב ע ה

בעד המשכת הדיון בשאלה אם להכנס לעיבוד החוקה - 1.
בעד ההצעה לעבור לסדר-היום - רוב.

מחליטים: לחזור לדיון בשאלת
נסיעת הנשיא.

(ראש הממשלה עוזב את הישיבה).

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49

רל.

נסיעת הנשיא לחו"ל (המשך)

גב' ב. אירלסון:

צודקים חברי הועדה כאשר הם מדברים

על נשיא המדינה לא כעל איש אלא כעל

מוסד. עצם ההגדרה הזאת כבר מחייבת. ברור שצריך להיות שיקול בקשר לנסיעתו ולמקום נספעתו של הנשיא. יכול להיות לפעמים שנסיעה ממושכת יש לה משמעות פוליטית ונכון עשו חברי הועדה שנחנו לזה חשומת לב. אך לי נדמה שנטח החוק צריך להיות חיובי ולא שלילי. אני משמתי לי נוסח דומה לזה שהציע בדר: "נשיא המדינה עוזב את המדינה בהסכמת הממשלה והממשלה מוסרת על כך לכנסת." איך הממשלה עושה זאת - אין זה חשוב. ההגדרה הזאת מטילה מרות על הממשלה וקושרת את נסיעותיו של הנשיא בהסכמת הממשלה. הכנסת כמוסד עליון יודעת על כך - וזה מספיק.

אינני חושבת שעלינו להחליט אם

ולאיזה ועדה למסור את הדבר. מה שכן צריך להחליט: מי מחליף את הנשיא כאשר הוא נוסע. הדגש צריך להיות על המוסד ולא על האיש. המוסד המתקבל על הדעת הוא יו"ר הכנסת. ברור כי יו"ר הכנסת מחליף את הנשיא וברור כי הסגנים מחליפים את היו"ר. אפשר לכתוב בחוק באופן חיובי, כי במקרה כזה הסגנים מחליפים את יו"ר הכנסת.

שר המשפטים פ. רוזנבליט: הממשלה לא ידעה לא על החלטת ועדת הכנסת

ולא על העובדה שהנשיא הזה מעסיק את

ועדת החוקה. לפני הממשלה נמצאת עכשיו הצעת חוק לנסיעה הזאת. החוק הזה הוצא לפי מתקונת החוק שנחקבל לפני כמה חדשים. יש בו רק שינוי אחד: בנוסח שהבאנו הפעם בפני הממשלה נאמר - "מיום יציאת הארץ

רל.

ועדת חוקה, חוק ומשפט

13.7.49

נסיעת הנשיא לתו"ל

שר המשפטים

ע"י הנשיא ועד לשובו, יבוא במקומו יו"ר הכנסת לאורך נסיעה זאת".
החוק הזה לא נוסח בצורה שהוא קובע כלל. אני מבקש מהועדה לשקול את הדבר. יכול להיות מצב שהנשיא יוצא את הארץ לזמן יוחר ממושך, ונדמה לי שאז יש לשקול מחדש מי יבוא במקומו. בארצות אחרות יש כמה פתרונים שונים. לפעמים באם במקום הנשיא מועצה של שלושה, ולא דוקא יו"ר הפרלמנט. אינני יודע אם אנחנו צריכים כבר הפעם לחוקק חוק כללי. הדבר בכל זאת טעון עוד שיקול דעת. יש גם מקרה של מחלה אשר מונעת מהנשיא את האפשרות למלא את תפקידו. לפיכך הייתי מעדיף, באופן אישי, להסתפק שוב בחוק לפי המתקונת של החוק הקודם, על כל פנים הפעם.
אני מבקש לשקול עוד ספק אחד: אם אנחנו אומרים היום כי כאשר הנשיא יוצא את הארץ בא במקומו יו"ר הכנסת או מישהו אחר מתעורר ספק. בממשלה נשמעה הדעה, ואני חושב שהיא נתקבלה בזמנו רוב על דעת אצא הממשלה, שהכלל צריך להיות כי הנשיא לא עוזב את המדינה. אינני יודע אם לא יתקבל רשם שונה אם אנחנו נניח כאילו בחוק, שהנשיא עוזב את המדינה. הכלל צריך להיות כי הנשיא אינו עוזב את המדינה. יש לנו מקרה מיוחד מפני שהנשיא הוא בא בימים, וזקוק לטיפול רפואי. בארצות אחרות זהו ענין פוליטי גדול, וההנחה היא שמלך או נשיא אינם עוזבים את המדינה אלא במקרים יוצאים מן הכלל. כמובן שהענין נחון לשיקול דעתכם. הייתי מעדיף אילו הייתם נותנים לי שהות עוד להתייעץ עם הממשלה בענין זה. הנשיא יצא את הארץ ב-19.7. חשבנו להביא לכנסת את החוק ביום ב', על מנת שיתקבל ביום ג', וועדת החוקה תתכנס אז לישיבה קצרה.

רל.

ועדת חוקת חוק ומשפט
13.7.49
נסיעת הנשיא לחו"ל

היו"ר נ. ניר:

הצבעה

אני מציע לא להצביע נוסח אלא את הפרינציפים.

ההצעה שנסיעת הנשיא צריכה להיות על דעת או
בהסכמת הממשלה -

מתקבל ת.

בעד ההצעה שההודעה על נסיעת הנשיא תמסר
לכנסת - רוב.
בעד ההצעה שההודעה על נסיעת הנשיא תמסר
לוועדת החוץ - מיעוט.

מחליטים: ההודעה על נסיעת
הנשיא תמסר לכנסת.

(הסתייגות לי. בריהודה).

אנא ההצעה שיו"ר הכנסת ימלא את
מקומו של הנשיא (החוק הוא רק לנסיעה
הזאת, ולא כללי) -

מתקבל ת.

ההצעה האחרונה היתה שבמקום יו"ר הכנסת,
בזמן שהוא ממלא את מקום הנשיא, יבואו
הסגנים.

בפעם הקודמת יו"ר הכנסת גם ניהל

גב' ב. אידלסון:

ישיבות. אם מתכוונים לכך שהוא לא

יוכל להיות יו"ר, תעמוד השאלה של בחירת איש במקומו.

אני מציע להעביר את השאלה הזאת לוועדת

י. לם:

הכנסת. אנחנו לא מוסמכים לדון מי ינהל

את הישיבות.

רל.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49
נסיעת הנשיא לחו"ל

מ. בן-עמי:
אני חולק על הנחת חבר לם שועדת החוקה
אינה מוסמכת לדון בשאלה זאת. השאלה
אינה רק שאלה של סדר. השאלה היא באיזה מידה נשללת מאדם שנבחר בחור
ממלא מקום הנשיא, הזכות המקורית להמשיך בתפקידו כיו"ר הכנסת. זאת
שאלה שועדת החוקה צריכה לקבוע עקרון קונסטיטוציוני.

היו"ר נ. ניר:

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את השאלה אם יו"ר
הכנסת יכול להמשיך למלא את תפקידו כיו"ר
הכנסת בשעה שהוא עבר לממלא מקום הנשיא,
לועדת הכנסת - רוב.
נגד - מיעוט.

ההצעה מתקבלת.

הועדה מקשת ממשרד המשפטים להכנים
לכנסת חוק ברוח ההחלטות שנתקבלו.

אנחנו עוברים למעיף הבא: חוק הגנה ובטחון.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49

רל.

חוק הגנה ובטחון

הינו"ר נ. ניר:

אני מציע שנבחר בוועדת משנה אחרת,

לחוק זה. אני אשתדל להשתתף בשתייהן.

עד כמה שאני רואה ועדת המשנה לחוק תפיסת נכסים תטפל בחוק לפחות במשך חודש שלם. אם נטיל עליה גם את החוק הזה, היא לא תספיק.

י. הררי:

לדעתי אין כל דחיפות בחוק הגנה ובטחון.

ועדת המשנה לחוק תפיסת נכסים, כאשר

תגמור את עבודתה, תתחיל לטפל בחוק הגנה ובטחון.

י. בדר:

אני חושב כי לטובת הענין יהיה אם קודם

כל נגמור חוק אחד ואחרי כן נעבור על

חוק שני.

אני מבקש שלפני שהחוק יועבר לוועדת משנה,

יחקיים, כפי שהחלטנו, דיון כללי בוועדה. הסיבה היא פשוטה: לא היתה

לנו אפשרות לדון במליאה כללי החוק, ויש כאן בעיות יסודיות,

תחוקתיות, הדורשות דיון בוועדה. אם הצעתי זאת התקבל, יהיה לנו זמן

לאחר הדיון להחליט לאיזה ועדת משנה להעביר את החוק.

גב' ב. אירלסון:

אני חושבת שאם יש תביעה כזאת - עלינו לקבל

אותה.

מתלימים:

לקיים דיון כללי בוועדה
על חוק הגנה ובטחון.

הדיון יחקיים בישיבה אחרת.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49

רל.

פנית צ. בן-ישע לביטול חוק הגנת הדייר, 1940.

הינו"ר ג. ניר:

הענין הזה הוא אמנם ענין חוקתי,
אך זה נוגע למצב הכלכלי בארץ. לדעתי

עלינו להעבירו לוועדת הכלכלה.

ז. ורטהפטיג:

אני מתנגד לדיון בכך כי אני מתנגד
לביטול החוק. אם מעבירים את ההצעה

לטיפול של ועדה אחרת, ז"א שאנחנו מסכימים לכך.

הינו"ר ג. ניר:

אם אנחנו מעבירים את המכתב לוועדה אחרת,

ז"א שאנחנו איננו מטפלים בזה, תחליט

אותה ועדה מה שתחליט. אנחנו מעבירים ללא כל המלצה. (גב' ב. אידלסון:
כדאי להדגיש במכתב שלא דנו על המכתב.)

ז. ורטהפטיג:

אני מציע להחזיר את המכתב לוועדת הכנסת,

שהיא תחליט על כך.

י. לם:

אני מציע להעביר את המכתב לממשלה, בלי

כל המלצה. זה הוא חוק טיפוס ששיך לוועדת

החוקה. אי-אפשר להעביר דבר כזה לוועדה אחרת רק מתוך הנימוק שאנחנו לא

רוצים להתפטר מן הענין. כאשר הצעתי הצעה להכניס חוק, הפניתם אותי

לממשלה. אני חושב שדינו של חבר פנסת הוא גם דין כל אורח בישראל.

הממשלה הודיעה לנו שהיא דנה בחוק הזה. אני מציע לכן, להעביר את המכתב

לממשלה.

ר.ל.

ועדת חוקה, חוק ומשפט
13.7.49
פניה צ. בן ישע לביטול
חוק הגנת הדייר, 1940

מבחינה תחוקתית ועדת החוקה לא יכולה להעביר

י. הררי

את המכתב לוועדת הכלכלה. כפי שהחלטנו,

ועדת הכנסת היא הקובעת לאיזה ועדה יש להעביר את העניינים אשר יאצו
באים בפני הכנסת. אך יש כאן סוד פנימי: ועדת הכנסת לא החליטה על כך,
כי זאת היתה ועדת משנה של ועדת הכנסת. אני חסך בהצעת לם להעביר את
מכתב לממשלה.

בהוספה: ללא חוות-דעת.

י. בריהורה:

היו"ר נ. ניר:

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את המכתב של צ. בן-ישע
לממשלה -

מ ת ק ב ל ת.

רל.

ועדת חוקה, חוק ומשפט

13.7.49

תקנות שר הפנים מיום 29.6.49

תקנות שר הפנים מיום 29.6.49

י. בר-יהודה:

אני מציע לבחור בוועדת משנה קטנה

אשר תציע לוועדה דבר מנוסח.

גב' ב. אידלסון:

לי לא ברור אם מתכוונים למפקד חדש.

אם עומדת השאלה של רישום מחדש, יש

לי הרהור שלא הצלחתי בו במועצת המדינה ואני רוצה לעורר אתו עתה.

הינ"ר נ. ניר:

לא מדובר על רישום מחדש. מדברים על

תקנות אשר הוציא שר הפנים על יסוד

החוק הקיים.

י. הררי:

החוק של מרשם התושבים עבר במועצת

המדינה בחטיפה, והייתי שמח אילו

דנו בו עכשיו מחדש. הוא לא קשור רק עם בחירות, כי אם הוא מועקה תמידית

על כל תושב, להודיע על כל תזוזה שלו לממשלה. שר הפנים הוציא תקנות,

ובהתאם לחוק הוא רשאי להוציא תקנות. בתקנות הוא קובע כמה דברים,

וביניהם, מה יהיה מקום מגוריו הקבוע של בן-אדם. לדבר הזה יש חשיבות

בקשר עם הבחירות לשלטון המקומי. בתקנות נאמר שאם בן-אדם עבר ממקום

מגוריו לחדש, עליו להודיע על מקום מגוריו החדש, וזה נהפך למקום מגוריו

הקבוע. דבר זה מסוכן מאוד. אך לא רק זאת: בתקנות כתוב שבמקרה שאזרח

מערער על הרישום של מקום מגוריו הקבוע, ההחלטה הסופית והפסקנית תהיה

של השר. יתכן שזאת חקנה טובה מאוד, אך לא יכול שר, ע"י תקנות, להפקיע

את זכויות של בתי-המשפט בישראל, לדון על כך.

רל.

ועדת חוקה, חוק ומשפט

13.7.49

תקנות שר הפנים מיום 29.6.49

השאלה היא שאלה משפטית גרידא. אני

ז. ורהפטיג:

מציע למסור לוועדת משנה להכין את

העבודה בשביל הועדה.

מחליטים: להעביר את העניין להכנה, לוועדת
משנה המורכבת מהחברים: י. בדר,
מ. בן-עמי, י. בר-יהודה, ד. בר-רב-האי.

את עניין ה"קאפו" נדחה לישיבה

היו"ר נ. ניר:

הבאה.

הישיבה נסתיימה ב-10.50.